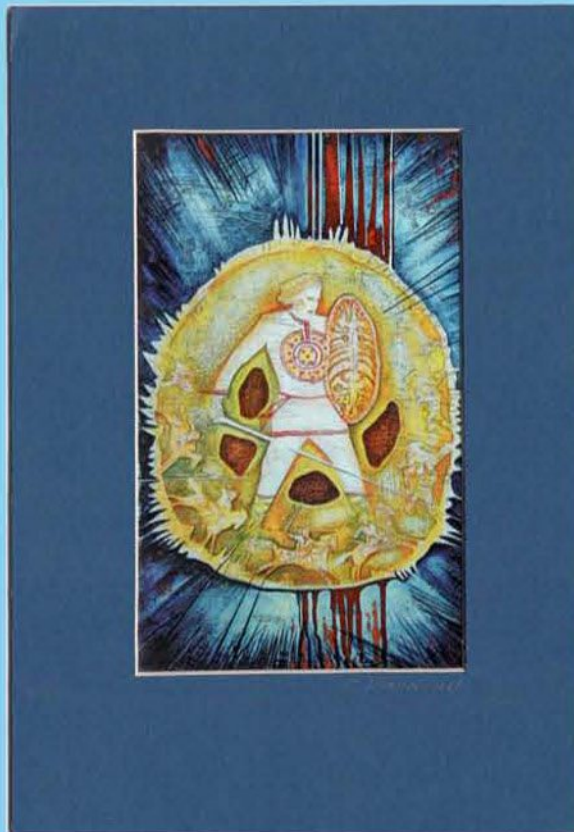

Leena Laulajainen - Sonja Tšesnokova (suom.)

VALKOINEN AURINKO
Marilaisia novelleita

NTAMO

Sydämelliset kiitoksemme

- valtioneuvos Riitta Uosukaiselle, europarlamentaarikko Satu Hassille ja professori Riho Grünthalille Valkoinen aurinko -kokoelman julkaisemista koskevista suosituksista,
- valtiotieteen tohtori Seppo Lallukalle marilaisia ja muita Venäjän suomalais-ugrilaisia kansoja koskevista arvokkaista asiatiedoista,
- Suomen Kirjailijaliiton varapuheenjohtajalle Hannu Niklanderille asiantuntevista neuvoista
- Kirjastoapurahautakunnalle kokoelman suomentamista varten saamastamme taloudellisesta tuesta
- taiteilija Sergei Tanygin' ille kannen kuvasta.
- FILI:lle Kirja kerrallaan –kustantamolle osoitetusta painatustuesta.

Leena Laulajainen ja Sonja Tšesnokova

ntamo 2012

ISBN 978-952-215-364-7

Valmistaja:

BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

www.ntamo.net

©copyright Leena Laulajainen ja Sonja Tšesnokova
Alkuperäisjulkaisu: Kirja kerrallaan, Helsinki 2012

Marinkielinen kirjallisuus taistelee olemassaolostaan

Marinkielisen kirjallisuuden olemassaolo on jo sinänsä voimannäyte, josta marin pientä kansaa on syytä kunnioittaa.

Jokaisen marinkielisen teoksen ilmestyminen on harvinainen tapahtuma. Vuodesta 2006 lähtien Marin kulttuuriministeriön tuella on vuosittain ilmestynyt 10 - 15 marinkielistä kirjaa, enimmäkseen klassikoita ja tietokirjallisuutta.

Marilaiset, kuten useimmat Venäjän vähemmistökansat, elävät hajallaan eri alueilla. Vuoden 2010 väestönlaskennassa mareihin lukeutui kaikkiaan 548 000 Venäjän asukasta. Vähemmistökansoihin kuuluu miltei viidesosa maan 143-miljoonaisesta väestöstä. Ei-venäläisiä on noin 27 miljoonaa eli 19 % väestöstä. 1990-luvun loppupuoliskolta lähtien Venäjällä on palattu keskittämispolitiikkaan. Lakeja on yhtenäistetty ja vähemmistö-kansojen asemaa heikennetty.

Venäjällä suhtautuminen vähemmistökieliin on kulkenut päinvastaiseen suuntaan kuin Pohjoismaissa. Suomessa, Ruotsissa ja Norjassa on noin 18.700.000 asukasta, joista saamelaisia on nykyisin noin 40.000 (0,2 % mainittujen maiden väestömäärästä). Saamen kielen oikeudet turvaava kielilaki on säädetty Norjassa vuonna 1990, Suomessa vuonna 1992 ja Ruotsissa vuonna 2000. Suomen hallitus on pannut vireille saamen kielen elvytysohjelman. Jos saamelaisten kieltä ja identiteettiä olisi havahduttu tukemaan aikaisemmin, heitä epäilemättä nyt olisi huomattavasti enemmän.

Lokakuussa 2010 Venäjällä järjestetystä väestönlaskennasta on nyt saatavilla vain väkilukutietoja. Vuodesta 1989 lähtien vuoteen 2010 monien Venäjän kansallisuuksien, myös venäläisten, lukumäärä on laskenut. Eniten ovat vähentyneet marilaisten, udmurttien, komilaisten, komipermjakkien, mordvalaisten ja karjalaisten väestömäärät (Seppo Lallukka, *Volgan mutkasta Siperiaan. Väkilukujen kehityspiirteitä*. M.A. Castre'nin seura 26.4.2012). Siitä miten vähemmistökansat ovat säilyttäneet omaa kieltään, ei ole tietoa. Suomalais-ugrilaiset kielet ja kulttuurit ovat edelleen hiipumassa. Entä jos äiti-Venäjä havahtuisi huomaamaan, etteivät vähemmistökielet ole kulttuurinen haitta vaan rikkaus?

Lainsäädännöllisesti venäjä ja mari ovat tasa-arvoisia. Siitä huolimatta marin kieli on Mari El -nimikkotasavallassaankin perin syrjityssä asemassa. Kouluissakin sitä opetetaan nykyisin vain vähän. Koska vallanpitäjien repressiiviset toimet 2000-luvulla ovat kohdistuneet erityisesti Mariin, on mahdollista, että sikäläinen kansallinen sivistyneistö nyt noudattaa tomissaan jossain määrin matalampaa profiilia kuin ennen. Kuitenkin marilaiset taistelevat yhä sitkeästi oman kielensä, kirjallisuutensa ja identiteettinsä puolesta.

Marilaiset kirjailijat ovat pitkälle koulutettuja. He ovat perehtyneet Venäjän klassikoihin ja ns. sosialistiseen realismiin mutta tuntevat laajasti myös klassista maailmankirjallisuutta. Uudempaan länsimaiseen kirjallisuuteen he ovat tutustuneet enimmäkseen siinä määrin, kuin sitä on tarjolla venäjäksi tai mariksi. Kielitaitoisimmat marilaiset kirjailijat perehtyvät maailmankirjallisuuteen alkukielilläänkin.

Nuorten marilaisten kirjailijoiden asema on vaikea siksi, että heiltä käytännössä puuttuu mahdollisuus pitää yhteyttä kollegoihin. Marin kirjailijaliittoon ei näet pääse jäseneksi, ennen kuin on saanut kylliksi julkista tunnustusta. Kirjailijaliiton uusien jäsenten keski-ikä on viime vuosina ollut 40 - 45 vuotta.

Marinkielisillä kirjailijoilla on mahdollisuus saada omakielistä tuotantoaan julki enimmäkseen vain kirjallisissa aikakauslehdissä: itämarinkielisessä Ontšyko'ssa ja länsimarilaisessa U sem'issä. Marinkielisellä kirjailijalla ei ole mahdollisuutta saada taloudellista tukea Suomesta, eikä Suomen opetus- ja kulttuuriministeriökään voi tukea Venäjän kustantamolta marinkielisen kirjallisuuden julkaisemisessa. Jos marilainen kirjailija on onnistunut löytämään kustantajan, tämä kustantamo on voinut hakea marinkieliselle teokselle painatustukea M.A. Castre'nin seuralta Suomesta.

Viime aikoina kansalaisaktiivisuus Venäjällä on huomattavasti lisääntynyt. Vallanpitäjien ihanteena on kuitenkin yhtenäistetty, käytännössä yksikielinen Venäjä. Kesällä 2012 säädettiin laki, joka rajoittaa kansalaisjärjestöjen toimintaa. Sananvapaus on näennäistä, ja kaikilla kulttuurin aloilla vallitsee näkymätön sensuuri.

Marinkielisessä kirjallisuudessa yhteiskuntakritiikkiä esiintyy rivien välissä samaan tapaan kuin Suomen kirjallisuudessa 1900-luvun alun sortovuosina. Kriittisin *Valkoinen aurinko* antologian novelleista on Vjatšeslav Abukajev-Emgakin *Muistajaisviina*.

Suomalaista lukijaa kiinnostanee se elävä, suorastaan mystinen yhteys luontoon, joka näkyy esimerkiksi Juri Artamonovin novellissa *Kaksi sutta*. Antologian niminovelli *Valkoinen aurinko* tarjoaa suomalaisille vertailukohdan oman historiamme taitekohtiin. Hyvä kaunokirjallisuus on yleispätevää millä kielellä tahansa. Näissä novelleissa lukijaa viehättää myös kuriositeetin kauneus, kuten marilaisten nykypäiviin saakka säilynyt luontousko, jolla on ilmeisiä yhteyksiä suomalaisten muinaisuskoon.

Suomalaiset ja marinkielinen kirjallisuus

Suomessa on pitkään arvostettu marilaista kansanrunoutta. Otto Manninen oli kiinnostunut siitä jo 1900-luvun alkupuolella. Marjukka ja Jukka Eronen julkaisivat vuonna 1979 kokoelman nimeltä *Mansikkasauna: valikoima tšeremissilauluja*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura julkaisi vuonna 1997 Raija Bartensin suomentamia marilaisia kansanrunoja valikoimana *Sinussa minun ikäväni*.

Mutta marinkielistä kaunokirjallisuutta on suomennettu valitettavan vähän. Vuonna 2002 ilmestyi Marin kansallisrunoilijan Valentin Kolumbin runovalikoima *Kaikilla kielillä sydämen laulu on sama* Leena Laulajaisen ja Svetlana Elembaevan suomennoksena. Arto Moision suomennos Sergei Tšavainin romaanista *Elnet* ilmestyi vuonna 2008. Leena Laulajainen ja Svetlana Hämäläinen julkaisivat vuonna 2009 nykymarilaisen naislyriikan antologian nimeltä *Vaahterat palavat*.

Käännösten avulla suomalaiset voivat tutustua sukukieliämme puhuvien kansojen historiaan ja nykytodellisuuteen. Suomalaiset voivat tukea marilaisia kiinnostamalla heidän kirjallisuudestaan ja kääntämällä sitä suomeksi.

Helsingissä heinäkuun 1. pnä 2012

Leena Laulajainen

Sonja Tšesnokova

Marinkielisestä novellikirjallisuudesta

Novellikirjallisuus on alusta saakka ollut johtavassa asemassa Marin kirjallisuuden kehityshistoriassa. Kuvatessaan ihmiselämän ja yhteiskunnan tärkeitä ilmiöitä se on yhteydessä realistiseen todellisuuteen ja kansallisen tajunnan kehitysprosessiin. Ensimmäisten marilaisten kirjailijoiden Valerian Ypymarin, Sergei Tšavainin ja Tihon Jefremovin teosten syntymiseen vaikuttivat 1900-luvun alun historialliset olosuhteet, jotka herättivät marilaisten kansallisen itsetunnon.

1920-30-luvulla kirjoittaneet M. Šketan, Sergei Tšavain, Nikon Ignatjev ja muut kehittivät marilaisen novellistiikan taiteellisia keinoja tuoden siihen filosofisia ja psykologisia piirteitä.

Marilaisten kirjailijoiden ensimmäiset teokset pohjautuivat usein kansanrunouteen ja mytologiaan; luonnonmukainen ja henkinen, elävä ja eloton ovat yhteydessä toisiinsa. ”Varhaismarilaisessa proosassa, joka alkulähteillään on ollut yhteydessä kansanrunouteen ja myyttiseen tajuntaan, tulee esiin ihmisen ikuinen haave elävästä yhteydestä luontoon - harmoniasta, jossa on oma hierarkiansa ja henkisyytensä; kaikki on tarpeellista, eikä mitään ole liikaa”, toteaa kirjallisuudentutkija Raisa Kudravzeva.

Marinkielinen novellikirjallisuus on syntyäikoinaan ja myöhemminkin kuvannut talonpojan elämää ja todellisuutta. Kirjailijat pyrkivät ymmärtämään kansanihmisen psykologiaa, hänen käytöstään, sosiaalisia olosuhteitaan ja perinteitään.

1930-luvun traagiset tapahtumat tuhosivat Marin kirjallisuuden rungon. Vuonna 1937 Stalin teloitutti koko marilaisen sivistyneistön ja kaikki marilaiset kirjailijat. Tästä iskusta toipumiseen kului kymmeniä vuosia 1930-luvun lopusta 1960-luvulle.

Marin novellikirjallisuus alkoi elpyä vasta 1980-luvun keskivaiheilla ja 1990-luvulla. Uuden kirjallisuuden tunnetumpia nimiä ovat Vjatšeslav Abukajev-Emgak, Juri Artomonov, Gennadi Aleksejev, Aleksei Aleksandrov-Arsak, Juri Solovjev, Valeri Berdinski, Gennadi Gordejev ja Mihail Kudrašov. Heidän teoksissaan käsitellään nykyaikaisen marilaisen kylän tragediaa, uuden ja vanhan ristiriitaa, Marin kansan historiallisia vaihteita, joita ei voitu kuvata aikaisemmin, sekä perestroikan ja markkinatalouden ajan toiveita ja pettymyksiä.

Näissä teoksissa kiinnitetään huomiota vanhoihin ihmisiin, jotka asuvat omissa oloissaan, omassa maailmassaan, nojaavat omiin kokemuksiinsa, säilyttävät muistissaan ja suojelevat kansanperinnettä ja maailmankatsomustaan uudessa yhteiskunnassa. Päähenkilöinä ovat usein kotikyläänsä yksin jääneet vanhukset ja heidän ongelmansa.

Marin novellikirjallisuuden pääpiirteitä ovat alusta alkaen olleet draamallisuus, lyyrisyys ja koomisuus. Nämä piirteet, ennen kaikkea draamallisuus, näkyvät selvästi kymmenen viimeksi kuluneen vuoden aikana ilmestyneissä teoksissa. Novellikirjallisuuden pääaiheita ovat ihmissuhteiden ongelmat, päähenkilönä haavoittunut, kärsivä, nurkkaan ajettu ihminen, joka ei kykene nousemaan elämänsä kuilusta. Hänen rinnallaan on kuitenkin myös optimisti, joka uskoo hyvyyden voittoon yrittäen parantaa maailmaa. Kokoelmaan *Valkoinen aurinko* on voitu koota vain pieni osa marilaisesta novellikirjallisuudesta. Novellit ovat toimineet tienraivaajina; viime vuosisadanvaihteessa Marin kirjallisuus on rikastunut useilla romaaneilla ja pienoiseromaaneilla.

Helsingissä heinäkuun 1. p:nä 2012

Sonja Tšesnokova

Sergei Tšavain (1888 - 1937), Marin kirjallisuuden klassikko ja kansalliskirjailija, syntyi v. 1888 Izi Koramasin kylässä Marinmaassa. Stalinin käskystä Tšavain jamuut marilaiset kirjailijat teloitettiin 11.11.1937 syytettynä nationalistiseen ryhmään kuulumisesta. Heidän joukkohautansa on lähellä Joškar-Olaa.

Vuonna 1905 Tšavain kirjoitti ensimmäisen marinkielisen taiderunon "Oto" (Lehto), joka ilmaisee rakkautta Marin kansaan ja sen perinteisiin. Tšavain toimi opettajana marilaisissa ja venäläisissä kouluissa, toimittajana Marin kustantamossa ja marilaisissa lehdissä sekä dramaturgina Marin kansallisteatterissa, jossa esitettiin useita hänen näytelmiään. Tšavainin romaani Elnet kuvaa marilaisen kylän kovaa kohtaloa vallankumouksen edellä ja puhuu marilaisten puolesta. Elnet ilmestyi suomeksi vuonna 2008. Marin tasavallan Valtiollisen kirjallisuuspalkinnon nimellä on Sergei Tšavainin palkinto, ja Kansalliskirjasto on nimetty Sergei Tšavainin kirjastoksi.

Okavi

1. Elnetjoen rannalla

Syksy. Päivä on selkeä. Puiden lehdet ovat kellastuneet, ne irtoavat oksista ja laskeutuvat pyörteinä maahan.

Metsä on autio, ruoho ja kukkaset ovat kuihtuneet; monet linnut ovat lähteneet suuren meren taakse etelään. Kesän mentyä metsä on vaiennut: käki ei kuku eikä satakieli livertele. Vain suolintu vaikeroi toisinaan, korppi liitelee, tikka hakkaa puun kylkeä.

Sade ei kestä kauan. Elnetvuorelta alas laskeutuva tie on kuin sileää nahkaa. Tie on savimaata: sateella se on likainen eikä sitä pitkin voi kävellä. Siksi vain harva kulkee sitä kautta, useimmat valitsevat sivutien. Tietä ei ole käytetty kolmeen vuoteen, iltamyöhään liikkeellä olevat pelkäävät kulkea sitä kautta. Ermak-rosvo on tehnyt itselleen pesän synkkään metsään Elnetjoen lähelle väijyäkseen arvokkaita rahteja, jotka kulkevat tätä tietä. Kauppias, joka Elnetjoen männikössä hetkeksikin torkahtaa, menettää sekä tavaransa että päänsä: Ermakin rautanuija halkaisee hänen kallonsa. Ermak on vuodattanut viljalti verta ja varastanut paljon tavaroita. Paikalliset johtomiehet ovat lukuisia kertoja yrittäneet saada hänet kiinni, mutta kertaakaan se ei ole onnistunut. Joskus he ovat saaneet kiinni jonkun hänen ystävänsä, mutta itse hän on aina livahtanut verkosta. Eikä aikaakaan kun jo huhutaan, että jälleen Ermak on murhannut kauppiaat ja ryövännyt heidän tavaransa.

Syyspäivä kallistuu iltaan. Metsä on hiljainen. On työntä. Metsän keskellä palaa nuotio, se savuaa kuin kynttilä. Talitaiset hypähtelevät oksalta toiselle, viuh-vauh.

Joku istuu nuotio-ääressä, miettii ja polttaa tupakkaa. Mies on keskimittainen, ei pitkä eikä lyhyt, käsivarret ja sääret ovat vankat, hartiat leveät - nähtävästi hän on voimakas. Hänen silmänsä ovat mustat kuin viinimarjat, kun niihin katsoo, näkee lävitse. Otsalla on kolme ryppyä.

Kauempana on katos. Sieltä kuuluu keskustelua. Joku laulaa:

*Aamuvarhaisella en saa herätyksi,
iltamyöhäisellä en voi nukahtaa.
Olen perheetön enkä saa unta.*

Kuuluu laulua, kannon päässä istuva mies kohottaa päätään ja vilkaisee laulajan suuntaan, sitten pää nyökähtää jälleen alas. Mies istuu hetken, vilkuilee katokseen päin ja pudistelee päätään hymyillen surullisesti :

- Rakas perhe... Tiedätkö mitä Akpars tarvitsee... Oman perheen hän tarvitsee! Me olemme kuin metsän sudet. Voisiko meillä, metsän susilla, olla oma perhe?

Mies nousee ylös, hänen silmistään leimahtaa salama, otsa rypistyy, mies tärisee ja ravistelee itseään kuin hevonen.

Akpars laulaa jälleen:

*Pitkän, pitkän tien varrella
kasvaa valkea koivu.
Koivuntuohen mustat viirut
ovat puumerkkejä.
Jokainen tunnistaa omansa.
Se jolla on perhe,
elää yhdessä perheensä kanssa...
Mitä tietäisimme onnesta?
Emme mitään -
meillä ei perhettä ole.*

- Hei, Akpars! Sinä ja minä kuolemme metsässä tai vankilassa perheettöminä, kodittomina! sanoo mies ja vaikenee jälleen.

Hetken kuluttua mies rupeaa puhumaan itsekseen:

- Kaksikymmenvuotiaana menin toisen puolesta armeijaan. Siitä on nyt kulunut kaksikymmentä vuotta... Isä myi minut 85 ruplalla... Ei riittänyt, että hän minut myi, hän vielä evästikin minua sanoen: "Poikani Ermak, meillä on paljon velkaa. Velanmaksuun ei ole muuta keinoa kuin se, että menet armeijaan rikkaan Ozin pojan puolesta... Sääli se on, mutta ei voi mitään?! Joudut nyt muiden ihmisten hoteisiin. Pidä arvossa ikäihmisiä, käyttäydy kunnolla nuorten parissa, kunnioita johtajia", hän sanoi... Kiitos, isä, hyvistä neuvoistasi! Puolitoista vuotta kestin kaiken, mitä ikinä vaadittiin. Moittivat, löivät, kiusasivat, nauroivat ja pakottivat kantamaan hiekkasäkkiä - enkä loukkaantunut. Mutta täytyyhän kaiken lopulta päättyä! Kärsivällisyyteni loppui. Potkaisin johtajaa. Siihen asti olin sietänyt kaiken, mutta kun hän nimitti minua koiraksi, en enää kestänyt. Minut heitettiin vankilaan yöksi. Mutta miten vapautta rakastava ihminen pystyisi pysymään vankina? Syysyönä, kun pimeys oli niin sakea, ettei eteensä nähnyt, ystäväni ja minä sahasimme ikkunan rautakalterit poikki ja karkasimme. Tämä käsi - Ermak nostaa käsivarttaan - kävi ensi kertaa käsiksi ihmiseen ja murhasi vartijan... Nyt olen elänyt suuren tien varrella yli kaksikymmentä vuotta. Paljon verta, paljon kyyneleitä olen vuodattanut säälimättä ketään...

Ermak vaikenee, sytyttää tupakan, *rits - räts*, Ermak näkee ystävänsä Jangelden tulevan.

- Mistä olet tulossa ja millaisen viestin tuot, Jangelde? Ermak kysyy.

- Ermak, tänään meille on tulossa lisää työtä, Jangelde sanoo. - Isoa tietä pitkin tulee hevossaattue, kymmenkunta tavaravankkuria... Kohta ne ovat pikällä suolla.

- Jos niin on, joudutaan töihin ennen auringonlaskua... Heitä ei saa laskea pitemmälle kuin suuren vuoren juurelle, muuten he ehtisivät liian lähelle kylää. Mitä tehdään, Jangelde?

- Voi, Ermak, Ermak! Yhdessä on paiskittu töitä vuosikaudet, mutta vielääkään sinä et Jangeldeä tunne! Luuletko että Jangeldellä on päänsä paikalla kylvövakka? Jangelde ei ole tarkkaillut tilannetta turhaan. Iltaan mennessä saattue ei suurelle vuorelle ehdi:

etumaisen vankkurin rengas on mennyt rikki. Suurelle suolle tultaessa hevonen oli pelästynyt jotakin ja poikennut tieltä, vankkuri oli osunut tammen runkoon, ja rengas oli särkynyt.

- Voi helvetti, Jangelde! Ei se hevonen tyhjää pelästynyt, Jangeldeä se varmaan säikähti.

- Ei se ollut Jangelden syytä.
- Enhän minä sinua moiti, minä kehun sinua. Montako miestä tarvitaan?
- Noin kahdeksan.
- Hyvä, ota kahdeksan miestä. Milloin lähdette?
- Etkö sinä lähdekään? Jangelde kysyy.
- En tänään: selkäni on jostain syystä kipeä, ja päätäkin särkee, sanoo Ermak.
- Miksi olet tänään kuin vanha akka: paha silmäkö sinua on katsonut, vai onko joku

loitsinut sinut?

- Älä puhu turhia, Ermak vastaa. - Lähdet sinne, mihin on lähdettävä!

Ermak viheltää ja läiskii kämmeniään yhteen, *plop - plop*. Katoksesta tulee peräjälkeen ulos kaksitoista miestä.

- Ovatko kaikki paikalla? Ermak kysyy.
- Tšolak Epai ei ole, eikä Yksisilmä-Ontrop, kaikki muut ovat paikalla, kyömy-nenäinen, hörökorvainen Akpars vastaa.

- Kaverit! Ermak sanoo. - Suurta tietä pitkin on tulossa kymmenen vankkurin saattue... Se täytyy pysäyttää Elnetvuorella. Kuuletteko, kaverit! Meidän on ryöstettävä saattueen tavarat. Päällikkönä on Jangelde. Totelkaa häntä niin kuin minua!

Jangelde kuulee tämän, ja hänen silmänsä hymyilevät.

- Ermak! Et kadu, kun määräsit minut päälliköksi tähän hommaan, teemme sen kunnolla.

- Hyvä on, hyvä, Jangelde, ota niin monta miestä kuin tarvitset, muut saavat mennä minne mielivät.

- Eläköön Ermak! rosvot huutavat.

Jangelde valitsee seitsemän miestä.

- Veljet! Jangelde sanoo. - Kun aurinko on laskenut vinon lehmuksen latvaan, me lähdetään... Kootkaa varusteenne nopeasti.

Kaikki poistuvat katokseen.

Ermak on jälleen yksin. Hän sytyttää savukkeen ja tupakoi vaiti. Aurinko on laskemassa, ja varjot pitenevät. Tienoo on hiljainen.

2. Suurella tiellä

- Voi, Aknas, Aknas! Minähän käskin sinun pitää hevosesi aisoissa. Mitäs nyt tehdään? Miten korjaat renkaasi nyt?

Nuorta kauppiasta moitiskelee vanhempi mies, jonka parta on alkanut harmaantua.

Saattueen ensimmäisen vankkurin rengas on särkynyt. Miehet seisovat vankkurin ympärillä tietämättä mitä tehdä.

Eniten hämmästelee Aknas: vaikka hänen vankkurinsa ovat saattueen parhaat, muiden renkaat eivät särkyneet, ainoastaan hänen.

Aknas on komea nuori mies: siniset silmät, vaaleat hiukset, pienet viikset, ei partaa.

- Mitä te kaikki siinä toljotatte? harmaapartainen Janik-ukko kysyy. - Aknas, riisu hevonen valjaista! Selmei, missä kirveesi on? Lähde Japin kanssa kaatamaan metsästä

pieni tammi! Korjataan rengas nopeasti, sitten lähdetään. Ei me voida tähän yöksi jäädä...

Selmei ja Japi lähtevät metsään.

- Voi, voi, voi! Janik-ukko sanoo. - Luulin että pääsemme Elnetvuoren ohi valoisaan aikaan. Niin ei käynytkaan.

- Setä, hevonen pelästyi jotakin, Aknas sanoo. - Siksi se poikkesi tieltä ja rengas osui tammenrunkoon. Ei hevonen koskaan juosten nouse tällaista mäkeä ylös, tiedät sen itsekin. Tiedät että tämä hevonen on älykäs, ja juuri siksi panit meidät ensimmäisiksi.

- Mitä se sitten pelästyi? Janik-ukko kysyy. - Tienoo on hiljainen, ja täällä on rauhallista.

- Joku liikkui pensaikossa tuon pienen kuusen takana ja hevonen säikähti.
- Mikä siellä olisi liikkunut? ajomiehet kyselevät.
- Vaikkapa susi?
- Tämä ei ole turvallinen paikka, tuumiskelee lyhyehkö mies.
- Typerys! Janik tiuskaisee. - Puhut pötyä!
- Enkä puhu. Olen kuullut, että Ermak on taas liikkunut näillä tienoin.
- Tuki suusi! Turhia höpiset. Viime aikoina hänestä ei ole kuulunut mitään...
- En puhu omiani, kerron vain mitä olen kuullut.
- Helvetti, kuinka hän olisi takaisin tullut? Janik-ukko kysyy.
- Hei, miksi me häntä pelkäisimme! hämmästelee nuori mies. - Meitä on monta!

Selmei ja Japi tuovat paikalle nuoren tammen.

- Sopiiko tämä, Janik-ukko? Selmei kysyy.
- Sopii. Japi, nopeasti toimeksi. Aknas, auta häntä!

Japi tarttuu kirveeseen ja alkaa kuoria tammea. On kuin hän leikkisi kirveellä: pieni tammi taipuu vankkurinrenkaaksi.

- Katsokaa, miten Japi käsittelee tammea, Aknaskaan ei yhtä taitavasti osaa vikitellä tyttöjä!

Miehet nauraa hohottavat.

- Tyttöjä Aknas kyllä osaa vikitellä mutta ei osaa käsitellä hevosta kunnolla..., he nauravat.

- Älkää naurako! Aknas sanoo. - Tiedätte hyvin, että en käsittele hevosta yhtään huonommin kuin tekään. Sanoinhan jo, että hevonen säikähti.

Aknas silmäilee vihasena ystäviään.

- Ei pidä suuttua, Aknas! Janik-ukko sanoo. - Eivät he sinulle naura, laskevat vain leikkiä.

- Tiedän, setä, että he ovat hyviä ihmisiä ja vain pilailevat. En minä naurusta suuttunut, mutta minun on paha olla ja päätäni särkee.

- Paha vaiko raskas... Jos ihmiset nauravat, niin naura itsekin ja ole samanlainen kuin muut. Silloin mielesi on kevyempi eikä olosi tunnu yhtä raskaalta. Ei yhden renkaan takia pidä liikoja surra. Katsohan, Japi saa kohta uuden valmiiksi.

Ja todentotta, Japi alkaa jo sovittelaa rengasta paikoilleen. Muiden jutellessa hän on ehtinyt työstää uuden renkaan.

- Miten voitkin olla niin taitava, Japi, pieni mies ihmettelee. - Pystyt mihin tahansa työhön.

- Niin tai näin, mutta kai jokainen osaa renkaan tehdä?!
- Osaan minäkin, mutta en yhtä nopeasti.
- No, Aknas, ukko kysyy. - Entä terva? Uusi rengas on tervattava kunnolla.
- Hei, veljet, nopeammin toimeksi, meidän pitää lähteä. Katsokaa, aurinko on jo

menossa maille. Elnetjoki pitää ylittää valoisaan aikaan.

Aknas ja Japi asettavat renkaan paikoilleen. Aknas tervaa renkaan ja valjastaa hevosen.

VALKOINEN AURINKO

Novellikokoelma "Valkoinen aurinko" sisältää marin kielestä suomennettuja novelleita ja marilaisen novellikirjallisuuden esittelyn vuodesta 1920 vuoteen 2010. Novellien raakakäännökset laatinut Marin kirjallisuudesta väitellyt filosofian tohtori Sonja Tšesnokova; kaunokirjallisen tekstin suomeksi on muotoillut kirjailija, filosofian maisteri Leena Laulajainen.

Marinkielisen kirjallisuuden olemassaolo on jo sinänsä voimannäyte, josta marin pientä kansaa on syytä kunnioittaa. Vuoden 2010 väestönlaskennassa marilaisiin lukeutui 548.000 henkilöä Venäjän 143-miljoonaisesta väestöstä. Lainsäädännössä venäjä ja mari ovat tasa-arvoisia. Siitä huolimatta marin kieli on niin syrjityssä asemassa, että sitä opetetaan Mari El -nimikkotasavallan kouluissakin vain vähän.

Hyvä kaunokirjallisuus on yleispätevää millä kielellä tahansa. Näissä novelleissa lukijaa viehättää myös kuriositeetin kauneus, kuten marilaisten nykypäiviin saakka säilynyt luontousko, jolla on ilmeisiä yhtymäkohtia suomalaiseen muinaisuskoon.

Suomalaista lukijaa kiinnostanee se elävä, suorastaan mystinen yhteys luontoon, joka näkyy esimerkiksi Juri Artomonovin novellissa "Kaksi sutta". Antologian niminovelli "Valkoinen aurinko" tarjoaa suomalaisille kiinnostavan vertailukohdan oman historiamme taitekohtiin.

